

بررسی خطاهای پرسامد استانبولی زبانان در یادگیری و کاربرد حروف اضافه زبان فارسی (مطالعه و تحلیل) *

عارف جورینیان^۱

دانشجوی دکتری زبانشناسی دانشگاه آزاد واحد خمین، اراک، ایران

داوود مدنی^۲

استادیار و رئیس گروه زبانشناسی دانشگاه آزاد واحد خمین، اراک، ایران

چکیده

یکی از موضوعات مهم و کاربردی در آموزش زبان فارسی، آموزش حروف، بویژه حروف اضافه است. پژوهش حاضر به بررسی خطاهای پرسامد حروف اضافه در بین فارسی آموزان استانبولی زبان مقیم شهر قم در کاربرد و یادگیری زبان فارسی می‌پردازد. هدف از انجام این پژوهش بررسی و توصیف به‌عوامل خطاها در کاربرد حروف اضافه پرسامد و همچنین آسان کردن یادگیری زبان فارسی است. روش انجام این تحقیق توصیفی تحلیلی و میدانی بوده و داده‌های آن از طریق برگه‌های املا، انشا، گفتگو، پایان نامه، امتحان کتبی و نوارهای امتحان شفاهی جمع‌آوری شده است. این خطاها در بین فارسی آموزان ترک زبان متأثر از زبان مادری و زبان فارسی و شیوه‌های آموزشی آنهاست. این خطاها به سه دسته درون زبانی، بین زبانی و آموزشی تقسیم می‌شوند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که هرچه زبان آموز بر زبان مقصد (فارسی) تسلط بیشتری پیدا کند، از تعداد خطاهای وی کاسته می‌شود. از آنجا که تسلط بیشتر به زبان فارسی از راه شناخت خطاها صورت می‌گیرد، مطالعه خطاها امری اجتناب‌ناپذیر است. همچنین در فرایند یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان دوم، مطالعه انواع خطاهای زبانی، انتخاب روش‌های تدریس، تهیه و تدوین مطالب درسی و دوره‌های آموزشی مناسب و نیز انجام تحقیقات مفصل دیگر در این زمینه لازم است.

واژه‌های کلیدی: تحلیل مقابله‌ای، خطاهای حروف اضافه، استانبولی زبانان، حروف اضافه استانبولی، خطای درون زبانی، خطای بین زبانی، خطای آموزشی.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۱

(نویسنده مسئول)

¹ Email: arefj70@yahoo.com

² Email: dr.madanilinguist@gmail.com

Investigating High-frequency Errors of Istanbul Speakers in Learning and Using Prepositions of Persian Language (Study and Analysis) *

Aref Joorbonyan ¹

PhD student in Linguistics, Islamic Azad University, Khomein Branch, Arak, Iran

Dawood Madani ²

Assistant Professor and Head of the Department of Linguistics, Islamic Azad University, Khomein Branch, Arak, Iran

Abstract

One of the most important and practical topics in teaching Persian language is teaching letters, especially prepositions. The present study aims at investigating the frequent errors of prepositions among Istanbul Persian language learners living in Qom city in the use and learning of Persian language. The aim of this research is to scrutinize and describe the causes of errors in the use of high-frequency additional letters and also to facilitate the learning of the Persian language. The method of conducting this research is descriptive, analytical and field, and its data has been collected through papers of spelling, essays, conversations, theses, written exams, and oral exam tapes. These errors among Persian learners of Turkish language are influenced by their mother tongue and Persian language and their teaching methods. These errors are divided into three categories: intra-language, inter-language and educational. The findings of the study indicate that the more a learner gains mastery of the target language (Persian), the number of his errors decreases. Since mastering the Persian language is done by recognizing errors, studying the errors is inevitable. Furthermore, in the process of learning Farsi as a second language, it is necessary to study all kinds of language errors, select teaching methods, develop and compile course materials and appropriate training courses, and conduct other detailed research in this domain.

Keywords: Contrastive analysis, errors of prepositions, Istanbul speakers, Istanbul prepositions, intra-language error, inter-language error, educational error.

* Received: 1401/06/15 | Accepted: 1401/09/11

¹ Email: arefj70@yahoo.com (Corresponding Author)

² Email: dr.madanilinguist@gmail.com

۱. مقدمه

امروزه استانبولی زبانان فراوانی در ایران به آموختن زبان فارسی مشغولند که در فرآیند آموزش خطاهایی دارند. این تحقیق خطاهای پر بسامد استانبولی زبانان را در یادگیری و کاربرد حروف اضافه زبان فارسی بر اساس روش تحلیل مقابله‌ای بررسی و تحلیل می‌کند. این فارسی‌آموزان دوره زبان فارسی را در مدت نیم سال می‌گذرانند. باید دانست استانبولی زبانان به دلایل مذهبی، تجاری، جهانگردی و مانند آن به یادگیری زبان فارسی روی آورده‌اند. چنانکه «ارطغرل کارا اوغلو» عضو هیأت اجرایی انجمن آژانس‌های مسافرتی ترکیه و مشاور این انجمن می‌گوید: «ترک‌ها برای پرستیژ به ایتالیا می‌روند و برای مذهب، غذا و تاریخ می‌توانند به ایران بروند»^۱. با حضور گسترده ترک زبانان در ایران و علاقه آنها به یادگیری زبان فارسی، اهمیت آموزش روشمند زبان فارسی به این نوفارسی‌آموزان دو چندان می‌شود. یکی از مشکلات اساسی در آموزش زبان فارسی به این گروه، نبود یک روش آسیب‌شناسی، تحلیل مشکلات و در مرحله بعد حل مشکل است. هم کودکان در فراگیری زبان اول و هم افرادی که زبان دوم یا زبان خارجی را می‌آموزند دچار خطاهایی می‌شوند. خطاهایی که فرد ضمن ساختن نظام زبانی جدید مرتکب می‌شود، احتیاج به تحلیل دقیق دارد؛ زیرا به طور قطع برخی از راه‌های مهم درک فرآیند یادگیری زبان در آنها وجود دارد. خطاها از سه دیدگاه اهمیت دارند:

- خطاها برای معلم زبان اهمیت بسیار دارد؛ زیرا اگر او تجزیه و تحلیل نظام‌مندی را از آنها انجام دهد نتیجه کار، میزان پیشرفت را روشن خواهد کرد.
- این خطاها مدارکی را در اختیار پژوهشگر قرار می‌دهد مبنی بر این که زبان چگونه یاد گرفته می‌شود و زبان‌آموز برای کشف زبان کدام راهکارها و روندها را به کار می‌گیرد.
- خطاها برای شخص زبان‌آموز نیز اجتناب‌ناپذیر است؛ زیرا ارتکاب خطا مانند وسیله‌ای است که زبان‌آموز برای یادگیری به آن متوسل می‌شود (Corder, 1967: 167).

۱. ایسنا تاریخ ۱۶ خرداد ۱۳۹۵ با کد خبری 95031609302

نگارنده خود سالیانی چند به امر تدریس زبان فارسی به غیر فارسی زبانان مشغول است. فراوانی حضور و انگیزه برای ادامه دوره یادگیری زبان فارسی در فارسی‌آموزان استانبولی زبان را به صورت میدانی مشاهده کردم و همیشه با مشکل کاربرد حروف اضافه در کلاس درس و محاورات خیابانی از جانب فارسی‌آموزان استانبولی زبان روبه‌رو بودم. در ادامه خواهیم دید که این دو زبان در ساخت کلان، شباهت‌ها و افتراق‌هایی دارند که تحلیل خطای زبانی نو فارسی‌آموز، پژوهشگر و معلم را به یک پیش‌بینی روشمند و هوشیارانه در امر تدریس زبان فارسی به فارسی‌آموزان استانبولی زبان می‌رساند.

زبان ترکی استانبولی یکی از زبان‌های گروه زبان‌های اورال - آلتایک و از دسته زبان‌های پیوندی (الصاقی) است. یعنی ریشه فعل به صورت ثابت باقی می‌ماند و ضمائر و پسوندها به آن پیوند می‌شوند. در این زبان، واحدهای زبانی هم در معنای قاموسی و هم معنای ساختمانی مؤثرند، ولی نحوه ساختمان آنها بسیار روشن است. اجزای سازه نیز ثابت و مشخص است. در این زبان علاوه بر ریشه کلمات که از یک یا چند هجا تشکیل می‌شود، ادات پیوندی نیز وجود دارد. ماده اصلی کلمات همیشه صورت واحدی دارد و اگر معانی ثانوی بدان افزوده شود، فرم اصلی آن کلمه تغییر نمی‌کند. زبان فارسی زبانی اشتقاقی و ترکیبی است. اگر گروه حرف اضافه در جمله باشد، معمولاً میان فاعل و مفعول مستقیم می‌آید. توصیف کامل ترتیب سازه‌ها در زبان فارسی چنین است: (فاعل) + (گروه حرف اضافه) + (مفعول) + فعل.

۲. پیشینه پژوهش

این تحقیق رویکردی میدانی و کتابخانه‌ای دارد و در طی آن تلاش شده است با جمع‌آوری شواهد (پیکره زبانی) از پایان نامه‌ها، امتحانات انشا و برداشت و گفتگوهای کتبی و همچنین امتحانات شفاهی فارسی‌آموزان استانبولی زبان میزان فراوانی آنها مشخص شود تا به این ترتیب مبنایی برای مطالعه و تحلیل خطای کاربرد حروف اضافه فارسی‌آموزان استانبولی زبان فراهم شود. به این ترتیب این تحقیق به آن دسته از مدرسان زبان فارسی که با فارسی‌آموزان استانبولی زبان سر و کار دارند، در امر پژوهش و آموزش هدفمند بسیار کمک

می‌کند. مطالعه و تحلیل خطا در کاربرد حروف اضافه و اینکه مثلاً فارسی‌آموزان در استفاده از کدام یک از حروف اضافه خطای بیشتری را مرتکب می‌شوند می‌تواند، در آموزش آن حروف به زبان‌آموزان دو نتیجه مشخص داشته باشد؛ یکی اینکه به معلم کمک کند از پیش برای ارائه بازخوردهای زبانی متناسب و هدفمند آماده باشد. یعنی اگر معلم بداند چه نوع خطاهایی بیشتر محتمل است، برای آنها می‌تواند بازخورد برنامه‌ریزی شده و متناسب با آنها ارائه کند. دوم اینکه در صورت لزوم بنا به نیاز زبان‌آموز، در اهداف و زمان دوره آموزش، تغییرات لازم در محتوای درس یا روش (رویکرد) تدریس خود ارائه کند تا دست کم از فسیل‌شدگی خطاهایی که در امر «انتقال معنا» اختلال ایجاد می‌کنند، جلوگیری کند.

در همین راستا زبان‌شناسان و صاحب‌نظران بسیاری در ارتباط با مطالعه و تحلیل خطای زبانی، پژوهش‌های اجرایی سودمندی را ارائه داده‌اند؛ در این نمونه‌ها محققان با بهره‌گیری از روش تحلیل خطا، منشأ بروز و شیوه بهبود بخشیدن به این خطاها را در جریان یادگیری زبان دوم/خارجی یافته‌اند که در این بستر به برخی از این روش‌ها اشاره می‌شود. میرعمادی (۱۳۶۹) به تحلیل خطاهای دانش‌آموزان ایرانی که در حال یادگیری زبان خارجی بودند، پرداخته است. او به این نتیجه رسید که نباید فعالیت‌های زبان‌آموز را در سطح مقابله‌ای دو نظام زبانی زبان مادری و زبان مقصود محدود دانست؛ چراکه به تعداد هریک از آنها کنش زبانی وجود دارد که می‌تواند از اهمیت زیادی برخوردار باشد. یارمحمدی (۲۰۰۱) در پژوهش خود الگوهایی مختلف ساخت جمله شامل: اجزای جمله، نحوه بیان مالکیت و... در دو زبان فارسی و انگلیسی با یکدیگر مقایسه کرده و به بیان شباهت‌ها و تفاوت‌های ساختاری دو زبان پرداخته است. نتیجه اینکه تفاوت‌های ساختاری دو زبان امکان بروز خطا را برای یادگیرندگان ایجاد می‌کنند که لازم است در آموزش به این نکات توجه شود. آگاهی یافتن پیرامون مفاهیم نظری و عملی این موضوع می‌تواند برای تمام افرادی که در جریان زندگی حرفه‌ای خود با خطاهای زبانی فارسی‌آموزان در ارتباط هستند، راهگشا و مفید باشد.

۳. مبانی نظری پژوهش

۳-۱. زبان‌شناسی مقابله‌ای

بنا بر توصیف کشاورز بنیادهای روانشناختی در زبان‌شناسی مقابله‌ای «بر این فرض بنا

نهاده شده است که یادگیرندگان زبان دوم یا زبان خارجی گرایش خواهند داشت که مشخصه‌های زبان رسمی اولشان را به پاره‌گفتارهای زبان دومشان انتقال دهند» (Keshavars, 1999: 5). کشاورز در کتابش توضیح می‌دهد که این فرض به گونه‌ای واضح در رساله لادو یعنی «زبان‌شناسی میان فرهنگ‌ها» (2: 1972) بیان شده است که افراد گرایش دارند توزیع صورت‌ها و معانی زبان و فرهنگ بومی خود را به زبان و فرهنگ خارجی انتقال دهند. هم در حوزه تولید یعنی وقتی که صحبت می‌کنیم و هم در حوزه فهم وقتی تلاش می‌کنیم زبان را بفهمیم و به چنگش آوریم... همانطور که توسط بومی‌زبانان این عمل صورت می‌گیرد.

کشاورز فرض پیش را مبنایی می‌داند که بر اساس آن زبان‌شناسان ساختارگرا قصد داشتند مناطق سختی^۱ را برای زبان دوم بیابند و برای فائق آمدن بر این سختی مفاد درسی مناسب تولید کنند. آنها این کار را بر اساس مقایسه‌ای سامان‌مند و مقابله ساختارهای زبان بومی یادگیرندگان با ساختارهای زبان مقصد انجام می‌دادند. این تکنیکی بود که در اشاره به آن از عبارت «تحلیل مقابله‌ای» استفاده شد. به این ترتیب این فرض و تکنیک چنان اعتباری گرفت که بتوان از «فرضیه تحلیل مقابله‌ای»^۲ صحبت کرد. کاربرد واژه انتقال، بار معنایی خنثایی داشت و برای آن بود که بتوان از طریق به کارگیری صفت‌هایی چون مثبت و منفی بار آن تعریف را محدود کرد. به این معنا که انتقال مثبت زمانی به وقوع می‌پیوست که یک عادت منتقله از زبان اول به سبب شباهت ساختاری یا عادت‌های در زبان دوم به تسهیل شکل‌گیری آن عادت جدید در زبان آموز یاری می‌کرد و انتقال منفی هم زمانی رخ می‌داد که یک عادت در زبان اول به سبب تفاوتش با ساختار مشابه در زبان دوم مانع شکل‌گیری عادت به کارگیری آن ساختار زبان دوم در زبان آموز می‌شد.

فراتر از این، اعتقاد به وجود مکانیسم انتقال، نگاه ویژه‌ای بود که به مفهوم خطا در زبان‌شناسی مقابله‌ای وجود داشت. بنا به اعتقاد کشاورز (7: 1999) خطاها نشانه شیطانی از کمبود در تدریس و در یادگیری هستند و هر اقدامی باید صورت می‌گرفت تا از وقوع آنها

¹ areas of difficulty

² Contrastive Analysis hypothesis (CAH)

جلوگیری شود. ریشه‌های این به تعبیر کشاورز «تابوسازی از خطا» را می‌توان در نگاه افرادی چون نلسون بروک (58: 1960) در کتاب «زبان و زبان‌آموزی» یافت که می‌گوید: «قرار بر این است که مانند گناه از خطا اجتناب شود و بر اثر گذاری آن فائق آمد اما حضور آن را باید انتظار داشت».

تحلیل مقابله‌ای بخش‌های زبان در امر یادگیری، آموزش و تدریس زبان‌ها و نیز در ترجمه ماشینی و انسانی حائز اهمیت است. این گونه تحلیل بر تفاوت‌ها و شباهت‌های بین دو زبان پرتو می‌افکند، درک ما را از تنوعات زبانی در محیط‌های دوزبانه افزایش می‌دهد و با استفاده از آنها می‌توان زبان‌های ویژه‌ای را توصیف کرد و سپس به طبقه‌بندی رده‌شناختی آنها پرداخت. به هر حال، کانون اصلی زبان‌شناسی مقابله‌ای، آموزش و تدریس زبان دوم است. از دستاوردهای آن در این عرصه در موارد زیر استفاده می‌شود: تألیف کتاب‌های درسی برای آموزش زبان دوم، تهیه آزمون‌های زبان، تدوین روش‌های مؤثر آموزش در کلاس درس، توصیف و پیش‌بینی مشکلات زبان‌آموزان در یادگیری. تحلیل مقابله‌ای در نوشتن فرهنگ‌های دوزبانه نیز کاربرد دارد.

۳-۲. خطا و اشتباه^۱

بررسی خطا، بخش مهمی در زبان‌شناسی کاربردی است و یافته‌های مطالعات زبانی مقابله‌ای را معتبر می‌سازد. مقایسه دو زبانه، بر اساس این نظریه استوار است که تفاوت‌هایی بین زبان مادری و زبان دوم موجود است. مطالعات مقابله‌ای به این جهت انجام می‌شوند تا این تفاوت‌ها را کشف و توصیف نمایند. تجزیه و تحلیل خطا، پیش‌بینی‌های نظریه واقع در شالوده مقایسه دو زبانه را اثبات یا رد می‌کند. تجزیه و تحلیل خطا در این مفهوم یک تکنیک تجربی برای اعتبار بخشیدن به نظریه انتقال^۲ است. همچنین بخشی از مطالعه روان-زبان شناختی یادگیری نیز می‌باشد. توصیف خطا یک کار زبانشناختی است. خطاها به واسطه اعمال نظریه زبانی، به داده‌های غلط تولید شده در گفتار توسط زبان‌آموز یا گروهی از زبان‌آموزان توصیف می‌گردند. هر چه نظریه زبانی بسنده‌تر باشد توصیف زبانی خطاها نیز

¹ mistake

² transfer hypothesis

بهتر صورت خواهد گرفت که همین پیشرفت را می‌توان در تجزیه و تحلیل مقابله‌ای نیز مشاهده کرد.

براون برای تعیین تمایز میان خطا و اشتباه می‌گوید بسامد وقوع، ملاکی برای بیان و تعیین این تمایز است. بدین صورت که او خطاهای کم بسامد را به عنوان اشتباه یا خطای کنشی در نظر می‌گیرد و خطاهایی با بسامد زیاد را به عنوان خطاهایی نظام‌مند می‌شناسد (Brown, 1987: 171).

فارسی‌زبانان در آغاز فراگیری زبان خارجی، نظام زبان مادری را آگاهانه یا ناآگاهانه جایگزین آن می‌کنند و دچار خطاهایی می‌شوند که ناشی از تفاوت ساختارهای جامعه‌شناختی، زبانشناختی و روانشناختی دو زبان است. «بروز این خطاها، ذاتی، نسبی و پدیده‌ای مثبت و نشانگر آن است که فراگیر در حال پیشرفت است» (Corder, 1967: 166). در کلاس‌های آموزش زبان، زبان‌آموز را باید به تولید گفتار (مکالمه) یا تبدیل رمزگان نوشتاری به رمزگان گفتاری (خواندن) ترغیب کرد که همین مسأله بر شمار خطاها می‌افزاید. این خطاها تصادفی نیستند و می‌توان آنها را در مجموع پیش بینی کرد؛ چراکه ناشی از تقابل دو نظام آوایی کاملاً سازمان یافته‌اند. روانشناسی رفتارگرا نقش انتقال مثبت را در یادگیری ریزمهارت‌هایی چون تلفظ، واژه و دستور بسیار تأثیرگذار می‌داند. اصل آسانتر بودن یادگیری ساختارهای مشابه زبان مادری برای فراگیران زبان خارجی در دانش آموزش زبان پذیرفته شده است؛ زیرا عموماً انتظار می‌رود که یک اسپانیایی یا پرتغالی راحت‌تر زبان فرانسه را بیاموزد تا ژاپنی یا چینی.

۳-۳. اهمیت خطا و تحلیل آن

خطاهای زبان‌آموزان می‌تواند به عنوان نمادهایی از موفقیت باشند و تجزیه و تحلیل آنها در فرایند آموزشی و برنامه‌ریزی سرانجام زبان‌آموز را قادر می‌سازد تا با سرعت بیشتری به سمت فرم مطلوب زبان مقصد برسد (ضیاء حسینی، ۱۳۸۳: ۷۱). کاربرد عملی تحلیل خطاها، زمینه‌های بازخورد را برای معلم به وجود می‌آورد. این خطاها موضوعاتی را در مورد مؤثر بودن مواد تدریس و تکنیک‌های او در کلاس فراهم می‌آورند و به معلم نشان می‌دهند که کدام قسمت از مواد آموزشی که او تدریس کرده به طور ناقص فراگرفته شده یا ناقص یا نامناسب

تدریس شده و این بخش‌ها نیاز به توجه و کار بیشتری دارد. همچنین وجود خطاها معلم را قادر می‌سازد تا تصمیم‌گیری کند که آیا می‌تواند به درس بعدی برود یا باید وقت بیشتری به مواردی که زبان‌آموزان در آنها دچار خطا هستند اختصاص بدهد (Corder, 1973: 165).

تحلیل خطا از جنبه‌های گوناگونی برای معلمان و کارشناسان آموزش اهمیت دارد؛ اول، با توجه به اینکه در یادگیری زبان جدید بروز خطا اجتناب‌ناپذیر است، معلم باید برخی از خطاها را تحمل کند. با تحلیل خطا معلمان به دانشی کلی درباره خطاهای دانش‌آموزان دست می‌یابند. دوم اینکه معلم از طریق خطاها به این نکته که عملکرد زبان‌آموزان در کدام موارد به هدف نزدیک بوده و کدام حیطه نیازمند توجه بیشتری است می‌رسد؛ به عبارت دیگر، خطاهای زبان‌آموزان بازخوردهای ارزشمندی هستند که از این طریق می‌توان درباره نقاط ضعف چاره‌اندیشی کرد. دیگر اینکه خطاها برای زبان‌آموزان ضروری هستند؛ به دلیل این که ما می‌توانیم از اشتباهات به عنوان وسیله‌ای برای یادگیری استفاده کنیم (Fang & Xue-mei, 2007: 12).

۴. روش انجام پژوهش

روش پژوهش میدانی - توصیفی است و شرایط موجود را بدون هیچگونه دخالت یا استنتاج ذهنی محقق گزارش می‌کند. پژوهش حاضر از جامعه آماری فارسی‌آموزان استانبولی زبان به تعداد ۶۰ نفر و در فاصله سال‌های ۱۳۹۶ - ۱۳۹۴ انجام شده است. زبان‌آموزان به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و هیچ سابقه‌ای از فارسی‌آموزی نداشته‌اند. این گزارش حاصل بررسی میدانی در بین فرآورده‌های زبانی (انشاء، برداشت، گفتگوی کتبی، پایان‌نامه، امتحان شفاهی) فارسی‌آموزان است. پس از جمع‌آوری خطاها، آنها به ترتیب در چارچوب ماهیت و بسامد و نیز بافت‌هایی که خطاها بیشتر در آن به چشم می‌خورد آمده‌اند. در بخش کمی تحقیق، تعداد خطاها در هر حرف اضافه شمرده شد تا تعیین شود کدام حرف اضافه برای فراگیران مشکل‌تر بوده است. همچنین پس از مقایسه با گونه ترکی، تعیین گردید که کدام یک از خطاها بیشتر تحت تأثیر زبان مادری قرار داشتند و در نهایت به تأیید یا رد فرضیه‌ها پرداخته شد.

۵. توصیف داده‌های پژوهش

در این قسمت، خطاهای احصا شده را بر اساس منابع خطا، تقسیم‌بندی کرده و تحلیل می‌کنیم.

۵ - ۱. حرف «به»

در زبان فارسی حرف «به» یکی از حروف اضافه اصلی، یک تکواژ و ساده به شمار می‌آید. از نظر معنی به روابط دستوری و مفاهیم خاصی مانند متمم در گروه اسمی و وابسته حرف اضافه‌ای اشاره می‌کند. معادل آن در ترکی استانبولی نیز به حالت متممی می‌آید. a و e پسوندهای این حالت هستند که همواره به اسم متصل می‌گردند؛ مانند: eve: به خانه و Pazara: به بازار.

با توجه به توضیحات فوق زبان‌آموزان در سه سطح فارسی‌آموزی دچار خطاهای چهارگانه در کاربرد و استفاده از حرف اضافه «به» شده‌اند که ابتدا به بیان و سپس ارائه فرضیه نسبت به هر کدام می‌پردازیم.

موارد خطای حذف حرف اضافه «به»

- خطا: به تازگی کلاس ما یک طلبه آمد.

اصلاح خطا: به تازگی به کلاس ما یک طلبه آمد.

Yeniden sınıfımıza bir öğrenci geldi.

نوع خطا: بین‌زبانی؛ در زبان استانبولی چون حرف پیش اضافه موجود نمی‌باشد، فارسی‌آموز همان قاعده را از زبان مادری به زبان فارسی انتقال می‌دهد و حرف اضافه «به» را حذف می‌کند.

- خطا: آنها فردا دارند مشهد رفتند.

اصلاح خطا: آنها فردا دارند به مشهد می‌روند.

Onlar yarın Meşhet'e gidiyorlar.

نوع خطا: درون‌زبانی؛ این خطا در اثر گونه گفتاری زبان فارسی رخ داده است که در صورت گونه گفتاری صحیح می‌نماید اما در گونه نوشتار حذف حرف اضافه «به» صحیح نیست.

- خطا: دوستم بی درنگ حرم می رود.

اصلاح خطا: دوستم بی درنگ به حرم می رود.

Dostum hemen hareme koşuyor.

نوع خطا: درون زبانی.

- خطا: من مسافرت مشهد می روم.

اصلاح خطا: من به مسافرت مشهد می روم.

Ben meşhet yolculuğuna çıkıyorum/gidiyorum.

نوع خطا: درون زبانی؛ این خطا در اثر گونه گفتاری زبان فارسی رخ داده که در صورت گونه گفتاری درست است اما در گونه نوشتار حذف حرف اضافه «به» صحیح نیست.

- خطا: ما همه کارها پیامبران پناه می بریم.

اصلاح خطا: ما در همه کارها به پیامبران پناه می بریم.

Biz bütün işlerde peygamberlere sığınıyoruz.

نوع خطا: آموزشی؛ از ساختار جمله فارسی آموز مشخص است که با حرف اضافه در جمله آشنایی نداشته و هر دو حرف اضافه را به علت عدم شناخت حذف کرده است.

- خطا: خود به خود وجود نیامده است.

اصلاح خطا: خود به خود به وجود نیامده است.

Kendiliğinden meydana gelmemiştir.

نوع خطا: بین زبانی؛ در خطای فوق چون زبان ترکی استانبولی ساختاری به شکل عبارت فعلی ندارد، فارسی آموز به دلیل عدم شناخت پایه ای عبارت فعلی، حرف اضافه را از بدنه عبارت فعلی حذف کرده است.

موارد خطای اضافه حرف اضافه «به»

- خطا: دین اسلام به ما یاد می دهد که به پدر و مادر را دوست داشتن.

اصلاح خطا: دین اسلام به ما یاد می دهد که پدر و مادر را دوست بداریم.

İslam dini bizlere öğretiyor ki anne ve babayı sevelim.

نوع خطا: درون زبانی؛ در این خطای اضافه، با توجه به حضور «را»، فارسی آموز از حرف اضافه «به» استفاده و خطا کرده است.

- خطا: سرم به من درد کرد.

اصلاح خطا: سرم درد می کند.

Başım ağrıyor.

نوع خطا: درون زبانی؛ حروف اضافه در جهت متمم معنایی به کار می روند و چون فارسی آموز استانبولی زبان می داند که سردرد یک امر عارضی بر بیمار است، توسط حرف اضافه «به» آن را به خود نسبت داده است.

- خطا: یک اتاق چهار به گوش دارا است.

اصلاح خطا: یک اتاق چهار گوشه دارد.

Bir odada dört köşe vardır

نوع خطا: درون زبانی؛ از آنجا که فارسی آموز تمام فعل های فارسی را همراه با متمم حرف اضافه و یا نشانه مفعولی می شناسد فعل (دارد) را هم از این قاعده مستثنا ندانسته و به شکل افراطی تعمیم داده است.

موارد خطای جابه جایی حرف اضافه «به»

- خطا: به نظر من به خدمت دیگران ثواب است.

اصلاح خطا: به نظر من خدمت به دیگران ثواب دارد.

Bana göre diğerlerine/başkalarına hizmet etmek sevaptır.

نوع خطا: آموزشی؛ چون فارسی آموز نتوانسته است متعلق مسندالیه را به درستی تشخیص دهد، حرف اضافه را به گروه مسندالیه مربوط دانسته و آن حرف اضافه را از جایگاه اصلی خود حرکت داده است.

- خطا: به کمک دیگران خیلی مهم است.

اصلاح خطا: کمک به دیگران خیلی مهم است.

Başkalarına yardımcı olmak çok önemlidir.

نوع خطا: آموزشی؛ عدم تشخیص نهاد در گروه نهادی منجر به بروز این خطا شده است.

- خطا: من یکی از به طلبه کتاب دادم.

اصلاح خطا: من به یکی از طلبه‌ها کتاب دادم.

Ben öğrencilerden birine kitap verdim.

نوع خطا: بین زبانی؛ از آنجا که در ترجمه استانبولی پس اضافه «به»، بعد از «یکی از» آمده، فارسی آموز آن را به فارسی هم انتقال داده و قیاسی نادرست انجام داده است.

موارد خطای جایگزینی حرف اضافه

- خطا: هنگام ورود استاد در کلاس وظیفه شاگردان بلند شدن است.

اصلاح خطا: هنگام ورود استاد به کلاس وظیفه شاگردان بلند شدن است.

Öğretmen sınıfa girdiği vakit öğrencilerin vazifesi ayağa kalkmaktır.

نوع خطا: درون زبانی؛ از آنجا که خبر از ورود به یک ظرفیت داده می‌شود و حرف اضافه مشخص برای ظرفیت (در) است، می‌توان سبب خطا را چنین دانست.

- خطا: احترام گذاشتن برای عالم‌ها واجب است.

اصلاح خطا: احترام گذاشتن به عالم‌ها واجب است.

Alimlere saygıda bulunmak vaciptir.

نوع خطا: بین زبانی؛ نشناختن تفاوت معنایی و کاربردی دو حرف اضافه «برای» و «به» در زبان ترکی استانبولی باعث شده است فارسی آموز این قاعده را به فارسی هم تعمیم داده و از آنها به جای یکدیگر استفاده کند.

- خطا: به من سه تومن بده من به شما یک نسخه بنویسم.

اصلاح خطا: به من سه تومن بده من برای شما یک نسخه بنویسم.

Bana üç tümen ver senin için bir recete yazayım.

نوع خطا: بین زبانی؛ نشناختن تفاوت معنایی و کاربردی دو حرف اضافه «برای» و «به» در زبان ترکی استانبولی باعث شده است فارسی آموز این قاعده را به فارسی هم تعمیم داده و از آنها به جای یکدیگر استفاده کند.

- خطا: هنگام وارد شدن استاد در کلاس وظیفه شاگردان باید بلند شوند.

اصلاح خطا: هنگام وارد شدن استاد به کلاس وظیفه شاگردان بلند شدن است.

Öğretmen sınıfa girdiği vakit öğrencilerin vazifesi ayağa kalkmaktır.

نوع خطا: درون زبانی؛ چون خبر از ورود به یک ظرفیت داده می شود و حرف اضافه مشخص برای ظرفیت «در» است، می توان سبب خطا را چنین دانست.

- خطا: معلم برای ما از رایانه درس می دهد.

اصلاح خطا: معلم به ما از رایانه درس می دهد.

Öğretmen bizler için bilgisayardan ders veriyor.

نوع خطا: بین زبانی؛ عدم فرق معنایی و کاربردی دو حرف اضافه «برای» و «به» در زبان ترکی استانبولی باعث شده است تا فارسی آموز این قاعده را به فارسی هم تعمیم داده و از آنها به جای یکدیگر استفاده کند.

- خطا: همه انسانها از کمک خداوند نیازمند هستند.

اصلاح خطا: همه انسانها به کمک خداوند نیازمند هستند.

Bütün insanlar Allah'ın yardımına muhtaçtırlar.

نوع خطا: درون زبانی؛ یکی از موارد کاربرد حرف اضافه «از» در مقام ادات قید برای بیان علت است و فارسی آموز چون در جهت معنی، خداوند را منشأ رفع نیاز می داند، از حرف اضافه «از» استفاده کرده و این خطا به وجود آمده است.

- خطا: می خواهم که از این پول انسانها را کمک کنم.

اصلاح خطا: می‌خواهم که با این پول به انسان‌ها کمک کنم.

Bu para ile insanlara yardım etmek istiyorum .

نوع خطا: درون زبانی؛ کاربرد کلاسیک حرف «را» در این خطا توسط فارسی‌آموز دیده می‌شود؛ اما این کاربرد امروزه استفاده نمی‌شود و حرف اضافه فعل کمک کردن، «به» است.

- خطا: انسان از اکسیژن نیاز است.

اصلاح خطا: انسان به اکسیژن نیازمند است.

İnsan oksijene muhtaçtır.

نوع خطا: درون زبانی؛ فارسی‌آموز مورد خطا را با فعل‌هایی همچون «استفاده می‌کند» و «تنفس می‌کند» اشتباه گرفته و این خطا را مرتکب شده است.

- خطا: خداوند با وسیله پیامبر اکرم حضرت محمد قرآن را به مردم داد.

اصلاح خطا: خداوند به وسیله پیامبر اکرم حضرت محمد قرآن را به مردم داد.

Allah (c.c) Hz.Muhammed (s.a.a) peygamberin vasıtasıyla insanlara Kuran'ı verdi.

نوع خطا: درون زبانی؛ هر دو حرف اضافه «به» و «با» وابسته حرف اضافه‌ای در گروه اسمی هستند که فارسی‌آموز در کاربردشان دچار خطا شده است.

- خطا: من را اشاره هم نکنید.

اصلاح خطا: به من اشاره هم نکنید.

Bana işaret bile etmeyiniz.

نوع خطا: درون زبانی؛ فارسی‌آموز به شکل کهن، از حرف «را» در این خطا استفاده کرده است. اما این شکل، امروزه کاربرد ندارد و حرف اضافه فعل اشاره کردن، «به» است.

۵ - ۲. حرف اضافه «از»

در زبان فارسی حرف «از» یکی از حروف اضافه اصلی است که از یک تکواژ به وجود

آمده و ساده است. «از» در روابط دستوری، مانند متمم به معنی جزء و متمم صفت و متمم فعل استفاده می‌شود. این حرف اضافه در زبان ترکی استانبولی به صورت پسوند حالت برای اسم می‌آید که den یا dan در حالت‌های مختلف می‌باشد.

با توجه به توضیحات فوق زبان آموزان در سه سطح فارسی آموزشی دچار خطاهای چهار گانه در کاربرد و استفاده از حرف اضافه «از» شده‌اند که ابتدا به بیان منشا خطا و سپس ارائه فرضیه نسبت به هر کدام می‌پردازیم.

موارد خطای حذف حرف اضافه «از»

- خطا: بعد امتحان ما خیلی خسته شدیم.

اصلاح خطا: بعد از امتحان ما خیلی خسته شدیم.

Biz sınavdan sonra çok yorulduk.

نوع خطا: درون زبانی؛ این کاربرد در گونه گفتار فارسی رایج است که فارسی آموز آن را به گونه نوشتار سرایت داده است.

- خطا: تا الان گوش و بینی شما خون می‌آید؟

اصلاح خطا: تا الان از گوش و بینی شما خون می‌آید؟

Şimdeye kadar kulak ve burnundan kan geliyor mu?

نوع خطا: درون زبانی؛ این کاربرد حذف در گونه گفتار فارسی رایج است که فارسی آموز آن را به گونه نوشتار سرایت داده و دچار این خطا شده است.

- خطا: من یکی از آن طلبه‌ها پرسیدم.

اصلاح خطا: من از یکی از آن طلبه‌ها پرسیدم.

Ben o öğrencilerin birisinden/bir tanesinden sordum.

نوع خطا: درون زبانی؛ با توجه به تکرار حرف «از» فارسی آموز از آوردن حرف اضافه فعل پرسیدن غافل شده است.

- خطا: نفهمیدی استاد پیرس.

اصلاح خطا: نفهمیدی از استاد پرس.

Anlamadıysan öğretmenden sor

- خطا: خدایا همه کارهای بد به من نجات می دهد.

اصلاح خطا: خدایا من را از همه کارهای بد نجات بده.

Ey Allah'im! Beni bütün çirkin işlerden kurtar.

نوع خطا: بین زبانی؛ با توجه به پسین بودن معادل حرف اضافه «از» در ترکی، فارسی آموز قادر به شناخت و به کارگیری پیش اضافه نبوده و آن را در هر دو نمونه، حذف کرده است.

- خطا: اکثر صحابه بعد پیامبر به دنبال نفس رفتند.

اصلاح خطا: اکثر صحابه بعد از پیامبر به دنبال نفس رفتند.

Sahabenin geneli peygamberden sonra nefsin peşinden gittiler.

نوع خطا: درون زبانی؛ این کاربرد حذف در گونه گفتار فارسی رایج است که فارسی آموز آن را به گونه نوشتار سرایت داده و دچار این خطا شده است.

موارد خطای اضافه: حرف اضافه «از»

- خطا: من دوست دارم که به بزرگ‌های از خودم خدمت کنم.

اصلاح خطا: من دوست دارم که به بزرگ‌های خودم خدمت کنم.

Ben büyüklerime hizmet etmeyi seviyorum.

نوع خطا: درون زبانی؛ خطای اصلی در تشخیص صفت ساده و تفضیلی رخ داده است که از جهت معنا چون فارسی آموز می خواهد بزرگی اکرام شونده‌گان را با خود مقایسه کند از حرف اضافه صفت تفضیلی هم استفاده کرده است.

موارد خطای جابه‌جایی حرف اضافه «از»

- خطا: از خود به بزرگتر احترام بگذارید.

اصلاح خطا: به بزرگتر از خود احترام بگذارید.

Kendinizden büyüklerine ihtiram gösteriniz.

نوع خطا: درون زبانی؛ با توجه به عدم شناخت جایگاه گروه اسمی متمم جایگاه حرف اضافه «از» هم تغییر کرده است.

موارد خطای جایگزینی: حرف اضافه «از»

- خطا: من به یکی از طلبه‌ها کتاب گرفتم.

اصلاح خطا: من از یکی از طلبه‌ها کتاب گرفتم.

Ben öğrencilerin birinden kitap aldım.

نوع خطا: بین زبانی؛ از آنجا که هر دو حرف، وابسته حرف اضافه‌ای در گروه اسمی هستند فارسی آموز کاربرد این دورا با هم اشتباه گرفته است.

- خطا: چوپان برای دروغ گفت پشیمان بود.

اصلاح خطا: چوپان از دروغ گفتن پشیمان بود.

Çoban yalan söylemekten pişman oldu.

نوع خطا: درون زبانی؛ هر دو حرف اضافه در گروه فعلی، دلالت بر ادات با معنای (منظور) و (هدف) دارند که فارسی آموز دچار خطا در کاربرد این دو شده است.

- خطا: دکتر احوال پرسید و پس معاینه کرد.

اصلاح خطا: دکتر احوال پرسید و پس از آن معاینه کرد.

Doktor durumu sordu ve ondan sonra muayene etti.

نوع خطا: درون زبانی؛ فارسی آموز تمایزی میان حرف اضافه مرکب و حرف اضافه بسیط قائل نشده و در کاربرد این دو، دچار خطا شده است.

- خطا: دروغ گفتن چوپان را پشیمان نشد.

اصلاح خطا: چوپان از دروغ گفتن پشیمان نشد.

Çoban yalan söylemekten pişman olmadı.

نوع خطا: درون زبانی؛ بدون شک یکی از پرکاربردترین حروف، تکواژ «را» است و فارسی آموز با علم به این مسأله به آن تعمیم افراطی داده است.

- خطا: استادها دیروز به شاگردان پرسیدند.

اصلاح خطا: استادها دیروز از شاگردان پرسیدند.

Öğretmenler dün öğrencilerinden sordular.

نوع خطا: درون زبانی؛ فارسی با توهّم هم معنی بودن فعل گفتن و پرسیدن، حرف اضافه گفتن را به پرسیدن هم انتقال داده است.

- خطا: کتابها را به قفسه کتابخانه برداشتم.

اصلاح خطا: کتابها را از قفسه کتابخانه برداشتم.

Kitapları kütüphanenin raflarından aldım.

نوع خطا: درون زبانی؛ هر دو حرف اضافه از وابسته‌های اضافه گروه اسمی هستند که فارسی آموز آن دو را به جای یکدیگر استفاده کرده است.

- خطا: جدا شدن شیعیان حقیقی با شیعیان سیاسی.

اصلاح خطا: جدا شدن شیعیان حقیقی از شیعیان سیاسی.

Hakiki şiaların siyasi şialardan ayrılması.

نوع خطا: درون زبانی؛ هر دو حرف اضافه برای مقایسه و تفکیک کاربرد دارند که فارسی آموز به جای حرف اضافه مناسب از حرف اضافه دیگری با همین معنا استفاده نموده است.

۵-۳. حرف اضافه «در»

حرف اضافه «در» یکی از حروف اضافه بسیط است که بر روابط دستوری مانند ادات در گروه فعلی به معنای درون و متمم حرف اضافه‌ای دلالت دارد. جایگاه این حرف اضافه در زبان ترکی استانبولی به صورت زیر است:

حرف اضافه «در» با افزودن پسوندهای de و da به آخر کلمات ساخته می‌شود. اگر صدای ما قبل آخر کلمه ñ، ñ یا e یا ö باشد پسوند آخر de خواهد بود. در مابقی کلمات پسوند آخر da خواهد بود. ضمن اینکه بایستی اشاره کرد که اگر کلمه فقط از یک حرف صدادار تشکیل شده باشد، نیاز به یک مصوت (ترجیحا n) قبل از گرفتن این پسوند خواهد داشت؛ مثل «در او» در موارد ذیل:

o + da = onda در او

yol + da = yolda در راه

çöl + de = çölde در بیرون

sürü + de = sürüde در دسته

sen + de = sende در تو

dil + de = dilde در زبان

kız + da = kızda در دختر

kitap + da = kitapda در کتاب

با توجه به توضیحات فوق، زبان آموزان در سه سطح فارسی آموزی دچار خطاهای دوگانه در کاربرد و استفاده از حرف اضافه «در» شده‌اند که ابتدا به بیان و سپس ارائه فرضیه نسبت به هر کدام می‌پردازیم.

موارد خطای حذف حرف اضافه «در»

- خطا: مدرسه بیست تا کلاس دارد و سی تا اتاق وجود دارد.

اصلاح خطا: مدرسه بیست تا کلاس دارد و در آن سی تا اتاق وجود دارد.

Medresenin yirmi sınıfı vardır ve orada (medresede) otuz tane oda vardır.

نوع خطا: درون زبانی؛ در گونه گفتار حذف حرف اضافه برای بیان ظرفیت مجاز است اما در

گونه نوشتار بالعکس می‌باشد. پس فارسی آموز به تقلید از گونه گفتار حرف اضافه «در» را

حذف نموده است.

- خطا: مردم با ایمان و مؤمن انتظار امام زمان هستند. اصلاح خطا: مردم با ایمان و مؤمن در انتظار امام زمان هستند.

İmanlı ve mümin halk İmam Zaman'ı (a.f) beklemektedirler.

نوع خطا: بین زبانی؛ به سبب پس اضافه بودن زبان ترکی استانبولی، فارسی آموز با پیش اضافه بودن حروف اضافه فارسی غریبه است و در کلام خود آن را حذف نموده است.

- خطا: حرم معصومه مشهد دارد.

اصلاح خطا: حرم معصومه در شهر مشهد وجود دارد.

Masume'nin haremi Meşhet şehrinde dir.

نوع خطا: درون زبانی؛ با در نظر داشتن درک ناصحیح فعل از سوی فارسی آموز و استفاده کردن از فعل ساده به جای فعل مرکب حرف اضافه مورد نظر حذف گشته است.

- خطا: من شهر قم زندگی می کنم.

اصلاح خطا: من در شهر قم زندگی می کنم.

Ben Kum şehrinde yaşıyorum.

- خطا: ما همه کارها پیامبران پناه می بریم.

اصلاح خطا: ما در همه کارها به پیامبران پناه می بریم.

Biz bütün işlerde peygamberlere sığınıyoruz.

نوع خطا: بین زبانی؛ با وجود پس اضافه بودن زبان ترکی استانبولی فارسی آموز با پیش اضافه بودن حروف اضافه فارسی غریبه است و در کلام خود آن را حذف نموده است. در مثال دوم با دو نمونه حذف روبه رو هستیم.

- خطا: برادر بزرگم یک از سازمان های دولتی کار می کند.

اصلاح خطا: برادر بزرگم در یکی از سازمان های دولتی کار می کند.

Abim/Büyük kardeşim devlet kurumlarının birinde çalışıyor.

نوع خطا: درون زبانی؛ آوردن پیش اضافه در زبان استانبولی ممکن نیست و از این رو فارسی آموز همان قاعده را از زبان مادری به فارسی انتقال داده و حرف اضافه را حذف می کند.

- خطا: رفتن راه خدا آسان است.

اصلاح خطا: رفتن در راه خدا آسان است.

Allah'ın yolunda gitmek kolaydır.

نوع خطا: درون زبانی؛ در گونه گفتار حذف حرف اضافه برای بیان ظرفیت مجاز است اما در گونه نوشتار نوشتنش لازم است. پس فارسی آموز به تقلید از گونه گفتار حرف اضافه «در» را حذف نموده است.

موارد خطای اضافه حرف اضافه «در»

- خطا: در مدرسه پنجاه تا استاد دارد.

اصلاح خطا: مدرسه پنجاه تا استاد دارد.

Medrese elli tane öğretmene sahip.

نوع خطا: درون زبانی؛ از آنجا که فارسی آموز می داند حرف اضافه «در» برای بیان ظرفیت می باشد، پس به صورت افراطی آن را در هر جایی از کلام که نشانی از بیان ظرفیت باشد، به کار می گیرد.

۵-۴. حرف اضافه «با»

حرف اضافه «با» در زبان فارسی یک حرف اضافه اصلی و بسیط است و بر روابط دستوری مانند ادات، متمم صفت، متمم فعل دلالت دارد. این حرف اضافه در زبان ترکی با افزودن پسوندهای *la* یا *le* به آخر کلمات ساخته می شود. اگر صدای ماقبل آخر کلمه *i*، *ü*، *e* یا *ö* باشد پسوند آخر *le* خواهد بود. در غیر این صورت آخر کلمات پسوند *la* را خواهند داشت. همچنین باید گفت در ساخت بعضی از کلمات با این پسوند، نیاز به افزودن برخی صداها به کلمه قبل از پسوند می باشد؛ مثل «با تو» و «با ماشین» در موارد ذیل:

sen + le = seninle با تو

iyi + le = iyile با خوبی

sürü + le = sürüle با دسته

araba + la = arabayla با ماشین

kız + la = kızla با دختر

kar + la = karla با برف

با توجه به توضیحات فوق زبان آموزان در سه سطح فارسی آموزی دچار خطاهای دوگانه در کاربرد و استفاده از حرف اضافه «با» شده‌اند که ابتدا به بیان و سپس ارائه فرضیه نسبت به هر کدام می‌پردازیم.

موارد خطای حذف حرف اضافه «با»

- خطا: دوست خوب در برخورد دیگران همیشه باید سلام کند.

اصلاح خطا: دوست خوب در برخورد با دیگران همیشه باید سلام کند.

İyi dost diğerleriyle karşılaştığında sürekli selam vermeli.

نوع خطا: درون زبانی؛ این کاربرد حذف در گونه گفتار فارسی رایج است که فارسی آموز آن را به گونه نوشتار سرایت داده و دچار این خطا شده است.

- خطا: بیشتر اهل ایران ایمان هستند.

اصلاح خطا: بیشتر اهل ایران با ایمان هستند.

İran halkının çoğu/geneli imanlıdır.

- خطا: ما باید علاقه فراوان علم فراگیریم.

اصلاح خطا: ما باید با علاقه فراوان علم را فراگیریم.

Biz büyük bir arzu-istekle ilmi öğrenmeliyiz.

- خطا: نام خدا باید شروع کند.

اصلاح خطا: با نام خدا باید شروع کند.

Allah'ın adı ile başlamalı.

نوع خطا: بین زبانی؛ حرف اضافه «با» متعلق گروه وصفی است فارسی آموز با توجه به زبان مادری هیچ پیش فرضی از آن ندارد پس آن را در هر سه نمونه حذف کرده است.

موارد خطای جایگزینی حرف اضافه «با»

- خطا: خدا بی نیاز است و از ممکن الوجود فرق دارد.

اصلاح خطا: خدا بی نیاز است و با ممکن الوجود فرق دارد.

:Allah hiçbir şeye ihtiyaç duymaz ve Mümkünül' Vücut ile farkı vardır.

نوع خطا: درون زبانی؛ با توجه به هم ردیفی هر دو حرف اضافه برای بیان افتراق در گروه اسمی، فارسی آموز در کلام دچار خطا شده است.

- خطا: پیامبر (ص) فرمود: آنها به شما نیایند، شما به آنها رفت و آمد کنید.

اصلاح خطا: پیامبر (ص) فرمود اگر آنها نزد شما نیایند شما با آنها رفت و آمد کنید.

Peygamber buyurdu eğer onlar sizin yanınıza gelmezlerse siz onlara gidip geliniz.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: اول به خودش شرط کند.

اصلاح خطا: اول با خودش شرط کند.

İlkönce kendisiyle ahitleşsin/söz versin.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: شما به من به عهد گرفتید.

اصلاح خطا: شما با من عهد کردید

Siz benimle antlaşma yaptınız.

نوع خطا: بین زبانی؛ صورت این هر دو حرف اضافه در استانبولی یکی است و فارسی آموز با

توجه به زبان مادری خود بین آن دو فرق نمی‌گذارد. این امر جز در مثال اول فوق، در دیگر مثال‌ها تکرار شده است.

۵-۵. حرف اضافه «برای»

حرف اضافه «برای» یکی از حرف اضافه‌های اصلی و بسیط در زبان فارسی است که به عنوان ادات در گروه فعلی به شمار می‌آید. حالت اسمی این حرف اضافه در زبان ترکی استانبولی به صورت için به صورت پسوند بعد از اسم می‌آید. با توجه به توضیحات فوق زبان‌آموزان در سه سطح فارسی‌آموزی دچار خطا در کاربرد و استفاده از حرف اضافه «برای» شده‌اند که مانند حروف قبل به بررسی آن می‌پردازیم.

موارد خطای جایگزینی حرف اضافه «برای»

- خطا: بر مردم هیچ کاری نمی‌کرد.

اصلاح خطا: برای مردم هیچ کاری نمی‌کرد.

Halk için hiçbir iş yapmazdı.

نوع خطا: درون‌زبانی؛ هر دو حرف اضافه «بر» و «برای» از جمله ادات فعلی هستند که فارسی‌آموز در کاربردشان به علت تشابه اسمی دچار خطا شده است.

- خطا: و آنها را پول و غذا ببرم.

اصلاح خطا: و برای آنها پول و غذا ببرم.

Ve onlar için para ve yemek götürüyüm.

نوع خطا: درون‌زبانی؛ این کاربرد تکواژ «را» در زمان گذشته قابل قبول بوده اما در زمان حال، در گونه نوشتار فارسی از حرف اضافه «برای» استفاده می‌کنند.

- خطا: او به من عروسک می‌خرد.

اصلاح خطا: او برای من عروسک می‌خرد.

O benim için oyuncak alıyor.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: الگو شدن امام حسین^(ع) به آزادگان.

اصلاح خطا: الگو شدن امام حسین^(ع) برای آزادگان.

İmam Hüseyin'in (a.s) özgürler için örnek olması.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: به امام حسین^(ع) و یاران امام حسین^(ع) روضه گرفتم.

اصلاح خطا: برای امام حسین^(ع) و یاران امام حسین^(ع) روضه گرفتم.

İmam Hüseyin (a.s) ve dostları için aza meclisi tuttum.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: به امام حسین^(ع) گریه کردم.

اصلاح خطا: برای امام حسین^(ع) گریه کردم.

İmam Hüseyin (a.s) için ağladım.

نوع خطا: بین زبانی؛ با توجه به یکسان بودن صورت این دو حرف اضافه در زبان استانبولی، فارسی آموز همان صورت را به فارسی انتقال داده و در استفاده از این دو حرف اضافه، به جای یکدیگر توجه لازم را نداشته است. این مورد در موارد ۳، ۴، ۵ و ۶ فوق قابل مشاهده است.

۵-۶. حرف اضافه «را»

تکواژ «را» در فارسی امروز نشانه مفعول است و اغلب در جمله‌هایی به کار می‌رود که فعل آن‌ها گذرا یا سببی باشد. اما تکواژ «را» همیشه با فعل‌های گذرا به کار نمی‌رود، پس همیشه نشانه مفعول نیست؛ مانند: «تمام شب را خوابیدم». در این جمله «را» حرف اضافه و به معنی «در» است. برخی دستور نویسندگان این تکواژ را حرف اضافه پسین دانسته‌اند (حق شناس، ۱۳۸۷: ۱۲۵). تکواژ «را»، می‌تواند مانند حروف اضافه دو ویژگی را به گروه اسمی خود

بدهد: ۱. به گروه اسمی همراه خود استقلال می دهد. ۲. می تواند گروه حرف اضافه ای را مانند یک ساختار واحد در جمله جابه جا کند. جایگاه «را» در پایان گروه اسمی است که نقش مفعول را دارد.

تکواژ «را» در زبان ترکی در اسم هایی است که به مصوت ختم می شوند به صورت --/yi و پس از پسوندهای ملکی سوم شخص به صورت --/ni -/nu -/nü می آیند.

i/-i /-u /-ü-	
smif-i	کلاس را Hastane-yi بیمارستان را
kalem-i	مداد را Sinema-yı سینما را
okul-u	مدرسه را Onun evi-ni خانه او را
yüz-ü	صورت را Onların paraları-nı پول آنها را

با توجه به توضیحات فوق زبان آموزان در سه سطح فارسی آموزی دچار خطاهای چهارگانه در کاربرد و استفاده از تکواژ «را» شده اند که ابتدا به بیان و سپس ارائه فرضیه نسبت به هر کدام می پردازیم.

موارد خطای حذف حرف «را»

- خطا: من تصمیم دارم کتاب دوم خوب می خوانم.

اصلاح خطا: من تصمیم دارم کتاب دوم را خوب بخوانم.

Ben ikinci kitabı iyi okumak için karar aldım

نوع خطا: درون زبانی؛ در این خطا فارسی آموز ابتدا در معرض گونه گفتاری فارسی قرار گرفته و تکواژ «را» را حذف نموده است.

- خطا: من دیروز همسایه ام به خانه ام دعوت کردم.

اصلاح خطا: من دیروز همسایه ام را به خانه ام دعوت کردم.

.Ben dün komşumu evime davet ettim.

نوع خطا: بین زبانی؛ به علت عدم وجود تکواژ مستقل برای معرفه معین در زبان استانبولی فارسی آموز با نوشتن مفعول آن را معین و معهود ذهنی خود تصور کرده و «را» را حذف

نموده است.

- خطا: فاطمه پول خرید لباس هایش به ریحانه داد.

اصلاح خطا: فاطمه پول خرید لباس هایش را به ریحانه داد.

Fatıma elbise paralarını Reyhane'ye verdi.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: باید اول علم اسلام یاد بگیرد.

اصلاح خطا: باید اول علم اسلام را یاد بگیرد.

Mutlaka İlkönce İslam ilmini öğrenmelisiniz.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: احمد درسش خواند و بعد شام خورد.

اصلاح خطا: احمد درسش را خواند و بعد شام خورد.

Ahmet derslerini okudu ve sonra akşam yemeği yedi.

نوع خطا: بین زبانی.

- خطا: شما کتاب سوم یاد بگیر.

اصلاح خطا: شما کتاب سوم را یاد بگیر.

Siz üçüncü kitabı öğrenin.

نوع خطا: بین زبانی؛ دلیل عمده‌ای که فارسی‌آموز استانبولی زبان تکواژ «را» را به کار نمی‌برد، همان عدم وجود معادل برای این تکواژ در زبان استانبولی است و فارسی‌آموز استانبولی زبان، تنها با بیان مفعول فرض تعیین و تعریف از آن را دارد که در مثال‌های فوق مشاهده می‌کنیم.

موارد خطای اضافه حرف «را»

- خطا: استاد به شاگردان را پاسخ داد.

اصلاح خطا: استاد به شاگردان پاسخ داد.

Öğretmen öğrencilerine cevap verdi.

نوع خطا: درون زبانی؛ از آنجا که تکواژ «را» در بسیاری از فعل‌های فارسی کاربرد دارد و از اولین متمم‌هایی است که در آموزش زبان فارسی استفاده می‌شود، فارسی‌آموز در به کارگیری آن استفاده افراطی دارد که منجر به خطای فوق شده است.

موارد خطای جابه‌جایی حرف اضافه «را»

- خطا: فاطمه پول را دوستش به ریحانه داد.

اصلاح خطا: فاطمه پول دوستش را به ریحانه داد.

Fatima arkadaşının parasını Reyhane'ye verdi.

نوع خطا: درون زبانی؛ تمامی حروف اضافه در زبان فارسی پیشین هستند و فارسی‌آموز در مورد «را» این قاعده را بسط افراطی داده و آن را پیش از متعلق خود آورده است.

موارد خطای جایگزینی حرف «را»

- خطا: باید همه به دستورهای قرآن رعایت کنند.

اصلاح خطا: باید همه دستورهای قرآن را رعایت کنند.

Mutlaka Kuran'ın tüm emirlerine uymalılar.

نوع خطا: درون زبانی؛ استفاده از حرف اضافه به جای تکواژ «را» به علت خطای فارسی‌آموز در فعل (عمل کردن) است که با فعل رعایت کردن اشتباه شده است.

- خطا: من در مولود پیامبر^(ص) به دوست‌هایم در جشن دعوت کردم.

اصلاح خطا: من در مولود پیامبر^(ص) دوست‌هایم را به جشن دعوت کردم.

Ben peygamberin doğumunda dostlarımı kutlamaya davet ettim.

نوع خطا: درون زبانی؛ در این خطا فعل گفتن از نظر فارسی‌آموز با دعوت کردن هم معنی آمده و حرف اضافه هر دو را یکی حساب کرده است.

- خطا: خدا به آنها نجات داد.

اصلاح خطا: خدا آنها را نجات داد.

Allah onları kurtardı.

نوع خطا: درون زبانی؛ در خطای فوق فارسی آموز جزء دوم فعل مرکب نجات دادن را جداگانه فرض کرده و از حرف اضافه مخصوص فعل (دادن) استفاده کرده است.

- خطا: و اما کسانی که کفر ورزیدند و تکذیب کردند به نشانه‌های ما و دیدار آخرت پس آنها در عذاب حاضر شدگانند.

اصلاح خطا: و اما کسانی که کفر ورزیدند و تکذیب کردند نشانه‌های ما را و دیدار آخرت را پس آنها در عذاب حاضر می‌شوند.

Ama küfür edenler ve yalanlayanlar bizlerin işaretlerini ve ahiret karşılaşmasını) görecek ve) onlar azapta hazır olacaklar .

نوع خطا: درون زبانی؛ به علت وجود حرف ربط (و) در بین دو فعل، فارسی آموز حرف اضافه فعل اول را برای فعل دوم هم تعمیم داده است.

- خطا: یعنی به مردم شکست بدهد.

اصلاح خطا: یعنی مردم را شکست بدهد.

نوع خطا: درون زبانی؛ در خطای فوق فارسی آموز جزء دوم فعل مرکب شکست دادن را جداگانه فرض کرده و از حرف اضافه مخصوص فعل (دادن) استفاده کرده است.

Yani halkı yenilgiye uğratsın.

- خطا: او در سیل به مردم نجات داد.

اصلاح خطا: او در سیل مردم را نجات داد.

O selde insanları kurtarıyor.

نوع خطا: درون زبانی؛ در خطای فوق فارسی آموز جزء دوم فعل مرکب نجات دادن را جداگانه فرض کرده و از حرف اضافه مخصوص فعل (دادن) استفاده کرده است.

- خطا: کسانی که کفر ورزیدند و تکذیب کردند به نشانه‌های ما.

اصلاح خطا: کسانی که کفر ورزیدند و نشانه‌های ما را تکذیب کردند.

Ama küfür edenler ve yalanlayanlar bizlerin işaretlerini ve ahiret karşılaşmasını) görecek ve) onlar azapta hazır olacaklar .

نوع خطا: درون زبانی؛ به علت وجود حرف ربط (و) در بین دو فعل فارسی آموز حرف اضافه فعل اول را برای فعل دوم هم تعمیم داده است.

- خطا: معاویه دیگر به شیعه‌ها اذیت نمی‌دهد.

اصلاح خطا: معاویه دیگر شیعه‌ها را اذیت نمی‌کند.

Muaviye (l.a) diğer şialara eziyet etmiyor.

نوع خطا: درون زبانی؛ در خطای فوق فارسی آموز فعل مرکب را به طور اشتباه نوشته است و چون در فهم جزء دوم فعل خطا رخ داده، حرف اضافه مختص به جزء دوم را به کل فعل تعمیم داده است.

۶- تحلیل آماری داده‌ها

در بخش مورد نظر اطلاعات آماری را در قالب جدول‌های تعیین کننده بیان می‌داریم و سپس به تحلیل داده‌های جدول مورد نظر می‌پردازیم.

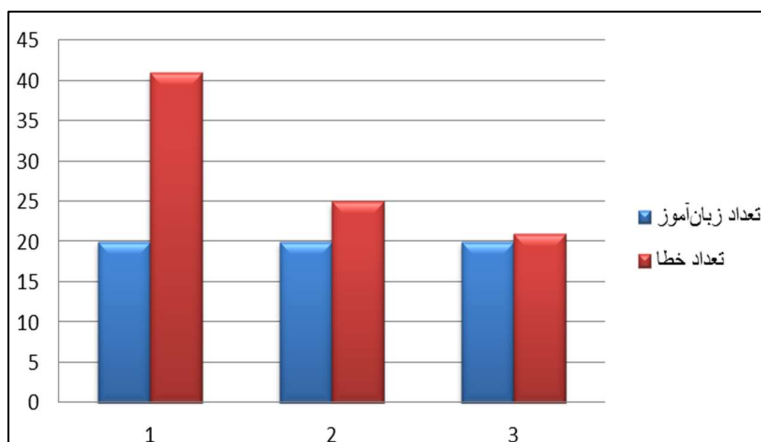
جدول ۱: تعیین درصد خطا

پایه تحصیلی	کتاب	تعداد زبان آموز	تعداد خطا	درصد خطا
اول	مقدمه کتاب اول کتاب دوم	۲۰	۴۱	۴۷.۱۲٪
دوم	کتاب سوم کتاب چهارم	۲۰	۲۵	۲۸.۷۳٪
سوم	کتاب پنجم کتاب ششم تمهیدیه	۲۰	۲۱	۲۴.۱۳٪
جمع		۶۰	۸۷	

در جدول ۱، تعداد فارسی آموزان، تعداد خطا و درصد خطا در هر پایه مشخص شده است. آنچه در این جدول به وضوح قابل مشاهده است آن است که به علت‌های مختلفی مانند آشنایی بیشتر فارسی آموزان با زبان فارسی به واسطه تمرین کردن و یا مدت زندگی

بیشتر در محیط فارسی زبان، هر چه سطح فارسی آموز بالاتر می‌رود، تعداد خطاهای او به طرز مشهودی کمتر می‌شود.

از این رو به صورت نموداری آمار فوق را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

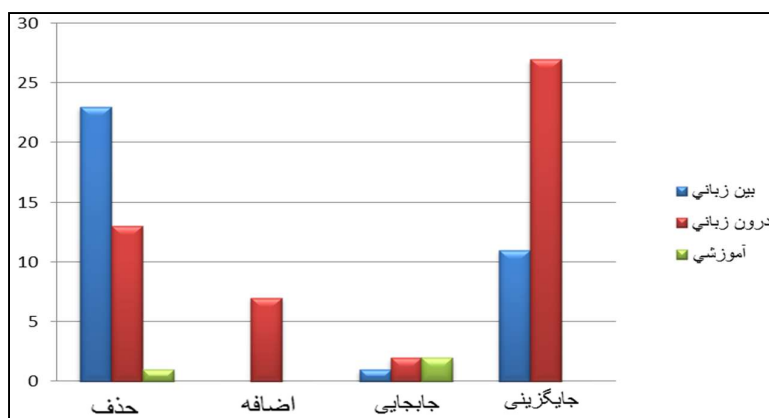
نمودار ۱: نسبت خطا با کمیت زبان آموزان

جدول ۲: انواع خطاها تعداد خطاها در هر نوع و درصد خطاها

انواع خطا	تعداد خطا	درصد	درصد کل
حذف	۲۳	۲۶.۴۴	۴۶.۲۴
اضافه	۰	۰.۰۰	
جاب‌جایی	۱	۱.۱۵	
جایگزینی	۱۱	۱۲.۶۴	۶۴.۷۴
حذف	۱۳	۱۴.۹۴	
اضافه	۷	۸.۰۵	
جاب‌جایی	۲	۲.۳۰	۳۱.۰۳
جایگزینی	۲۷	۳۱.۰۳	
حذف	۱	۱.۱۵	
اضافه	۰	۰.۰۰	
جاب‌جایی	۲	۲.۳۰	

انواع خطا	تعداد خطا	درصد	درصد کل
جایگزینی	۰	۰.۰۰	
جمع کل	۸۷	۱۰۰٪	۱۰۰٪

جدول ۲، انواع خطاها، تعداد خطاها در هر نوع و درصد خطاها را مشخص کرده است. در این جدول سه نوع خطای «درون زبانی»، «بین زبانی» و «آموزشی» مشاهده می‌کنیم که در تقسیم جزئی‌تر هر کدام به چهار روش خطای دیگر یعنی «حذف»، «اضافه»، «جاب‌جایی» و «جایگزینی» تقسیم می‌شوند.

نمودار ۲: نمودار تعداد خطا در هر نوع

نمودار فوق نشان‌دهنده نسبت خطاها به یکدیگر و همچنین نسبت هر نوع خطا به درصد کل خطاهای احصا شده می‌باشد.

نتیجه‌گیری

در فرایند یادگیری حروف اضافه، معلم می‌تواند از طریق پیش‌بینی خطایی که بر اساس یک پیکره گسترده به دست آمده است، بر روی مواردی از خطا که بر امر انتقال معنی اختلال بیشتری ایجاد می‌کند، تمرکز کند و با ارائه بازخورد مناسب و یا تعدیل برنامه و متون درسی زمینه بروز خطا را کاهش دهد. از این رو بر اساس داده‌های برآمده از پیکره زبانی که خطاهای پرسامد حروف اضافه زبان فارسی را در فارسی‌آموزی استانبولی زبانان مشخص نموده است، امکان پاسخگویی به سؤال‌های پژوهش حاضر تا حدی فراهم شده است.

براساس یافته‌های تحقیق حاضر، می‌توان چهار فرضیه تحقیق را به شرح زیر ارزیابی

کرد:

۱. فارسی‌آموزان استانبولی زبان خطاهای متعددی مانند: حذف، اضافه، تعمیم افراطی، قیاس نابه‌جا و جابه‌جایی را در کاربرد حروف اضافه مرتکب می‌شوند.
 ۲. خطاهای کاربرد حروف اضافه در فارسی‌آموزان استانبولی زبان درصد بالایی ریشه در جریان فارسی‌آموزی دارد و درصد کمتری از خطاها مربوط به دخالت زبان مادری است. طبق آمار به دست آمده این فرضیه ثابت شده است.
 ۳. فارسی‌آموزان استانبولی زبان طبق تحقیقات به دست آمده در کاربرد حروف اضافه «از، در، با، به، برای» و حرف «را» خطاهای بیشتری را مرتکب می‌شوند که این امر نشان دهنده بالا بودن بسامد این خطاها در کاربرد حروف اضافه برای استانبولی زبانان است.
 ۴. بسامد وقوع خطاهای درون زبانی کاربرد حروف اضافه از بقیه خطاهای کاربرد حروف اضافه بالاتر است. یافته‌های تحقیق به ما نشان می‌دهد که فرایند یادگیری درون زبانی بیشترین عامل و منشأ خطاست؛ به طوری که هرچه فارسی‌آموزان به پایه‌های تحصیلی بالاتر می‌روند، از تعداد خطاهای آنها به دلیل تسلط بیشتر بر زبان مقصد کاسته می‌شود.
- مطالعه انواع خطاهای زبانی می‌تواند در فرایند یادگیری زبان دوم در جهت بهبود روند برنامه‌ریزی آموزشی مفید و مؤثر باشد. برای بهبود این برنامه‌ها پیشنهادها زیر ارائه می‌شود:

۱. مشخص کردن حوزه‌های مشکل‌زا در سطوح مختلف آموزشی برای زبان‌آموزان و ارائه راهکارهایی برای رفع این حوزه‌های مشکل‌ساز به وسیله متخصصان و افراد مشغول به امر تدریس زبان.
۲. توجه نویسندگان کتاب‌های درسی به خطاهای زبان‌آموزان تا در انتخاب مواد آموزشی واقعی بر اساس عوامل متعدد مانند بسامد رخداد خطاها و قابل تدریس بودن عمل کنند. نویسنده کتاب درسی می‌تواند همچنین با توجه به خطاها و دشواری‌ها، مطالب درسی را درجه‌بندی و دوره‌های آموزشی را به بخش‌های زمانی تقسیم کند و دقت بیشتری را به مقوله‌هایی با درجه بالای دشواری اختصاص دهد.
۳. ایجاد دوره‌های آموزشی زبان فارسی برای معلمان غیرفارسی زبان.
۴. آشنایی آزمون‌سازها با مشکلات و خطاهای زبان‌آموزان. آزمون‌سازها نباید با یک دید به همه فارسی‌آموزان نگاه کنند بلکه باید سطح دانش امکانات و ضعف‌ها و عوامل مؤثر بر کسب دانش را در نظر بگیرند و برای فارسی‌آموزان مناطق مختلف با توجه به این عوامل و سایر عوامل مؤثر سوال طرح کنند.
۵. الگوپذیری از روش بررسی خطاهای زبانی از این پایان‌نامه در قالب مقاله و کتاب و... برای بررسی مقابله‌ای زبان‌های دیگر.
۶. تدوین کتاب آموزش هدفمند فارسی مخصوص نو فارسی‌آموزان استانبولی زبان و زبان‌های دیگر.
۷. تدوین کتاب استادیار جهت اساتید آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان اعزامی به ترکیه.
۸. بررسی خطاهای کاربرد حروف اضافه برای فارسی‌آموزان از زبان‌های دیگر.

تعارض منافع: طبق گفته نویسندگان، پژوهش حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع است.

منابع و مأخذ

- جلالی، میرجمال. (۱۳۹۴). دستور زبان ساده ترکی استانبولی. چاپ اول. تهران: دانشیار.
- حق شناس، علی محمد. (۱۳۸۷). دستور زبان فارسی ویژه دوره‌های کاردانی و کارشناسی پیوسته و ناپیوسته آموزش زبان و ادبیات فارسی تربیت معلم. تهران: منادی تربیت.
- ضیاءحسینی، محمد (۱۳۸۳). بررسی مقابله‌ای ساخت فارسی و انگلیسی. تهران: رهنما.
- فزون خواه، میرحسین. (۱۳۹۴). دستور زبان ترکی استانبولی. تهران: جنگل.
- مشکوةالدینی، مهدی. (۱۳۸۸). دستور زبان فارسی، واژگان و پیوندهای ساختی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- لادو رابرت، چارلزسی فریر. (۱۳۶۷). زبانشناسی در میان فرهنگ‌ها. ترجمه علی درزی. تهران: جهاد دانشگاهی.
- Brown, H. D. (1987). Principles of Language Learning and Teaching. Prentice – Hall, Inc. Englewood.
- Buteau, M. F. (1970). “Students’ errors and the learning of French as a second language A pilot study,” IRAL 8: 133-145. Cliffs, New Jersey.
- Corder, S. (1967). International Review of Applied Linguistics in Language Teaching (Vol. 5).
- Corder, S. Pit. (1967). “The Significance of Learner’s Errors.” IRAL 9, 4: 147 – 160.
- Fang and Xue-mei. (2007). Error Analysis and the EFL Classroom Teaching.
- Keshavars, M. H. (1999). Contrastive Analysis & Error Analysis. Tehran. Rahnama Publications.
- Lado, R. (1957). Linguistics Across Cultures. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Nemser, W. (1971). “Approximative Systems of Foreign Language Learners.” IRAL, Vol. 9. No. 2. Pp. 115 – 124.
- Richards, J. C. (1971). “A Non – Contrastive Approach to Error Analysis.” English Language Teaching 23,3. Reprinted in J. C. Richards (ed.) 1974.
- Rules.” Language learning, 31. Pp. 195 – 216.
- Rutherford, W. (1982). “Markedness in Second language Acquisition.” Language Learning 32. Pp. 85 – 108.